

Հայերը կը ճանչնան Armen(ien) կամ Armen-
(ian) և կամ Իրանին— անուանակոչութեամբ,
իսկ երկիրը կ'անուանեն Armenia կամ **آرمينيا**
= «Հայաստան»:

Այս տեղ նկատելի առնուելիք եթէ կէտ
մը կայ, այն է, որ իւրաքանչիւր ազգ և
իւրաքանչիւր երկիր իրեն յատուկ ուղղութիւն
անուանակոչութիւն մը ունի, զոր չեն
ճանչնար օտարները: Օրինակի համար, հինն
եգիպոսն՝ բնիկ արձանագրութեանց մէջ կը
կոչուէր Kémi, որ անձանօթ է ուրիշ ազ-
գիբուս Վրասան՝ բնիկներու կոչմէ կը կոչ-
ուի Kartli, Արաբացոց կոչմէ՝ **أرض العرب** (Ջուր-
ջան) և **أرض فارس** (Ջուրջան), Թուրքերու կոչ-
մէ՝ **ترکستان** (Կիւրճիստան), յոյն և լատին
պատմութիւններ՝ Iberia, Ռուսաց կոչմէ՝ **Грузия**,
իսկ և ռուսացիք կ'անուանեն զայն՝
Georgie, Georgia:

Այսպէս Հայաստանն ալ իր իսկական
բնակչութեան կոչմէ կոչուած է «Հայաս-
տան», իսկ Վրացիներու կոչմէ Somkhétia,
և ուրիշ ազգերէ՝ Armenia:

Հետևաբար, անտեղի է Armen (Արմէն)
կոչել հին հայ ազգը, որուն բնական եր-
կիրը՝ Նոզդատի մօտերը՝ Բօզազ-քէօյի պե-
ղուքներէն հանուած հնդեւրոպական Քիտա-
ցոց սեպագիր պնտկիտներուն վրայ կոչ-
ուած է ինչպէս, որ ըստ Ե. Ֆօրբէրի (E.
Forrer)՝ Հայաստանն է, ըստ որում ինչպի-
շա երկիրը կը կազմէր յիշեալ Քիտացոց
արեւելեան զրապին, զոր՝ Քրիստոսէ 2000
տարի յառաջ՝ մաքուղ Փոքր Ասիոյ հետ
իրենց հարկատու դարձուցին Քիտացիք,
որոնք իրենք զիրենք կ'անուանեն՝ ըստ
Յօրբէրի՝ Կանիշեան (Ganisien), իսկ ըստ
Հրոգնիի՝ Նէշեան (nésite)(*):

Արդ, հիթիթագետներու հետ ընդու-
նելով, թէ Քրիստոսէ 2000 տարի յառաջ
Հայաստանի անունը կը կոչուէր ինչպէս,
որ կը գրաւէր դասական մատենագիրներէ
Տայոց և Այրարատեան անուններով յիշ-
ուած նահանգները, — այսինքն Մեծ Հա-
յոց հիւսիսային նահանգները, — կը փոր-
ձուիմ հեթանոսներ, թէ արդեօք այս Հա-
յերը (= ինչպիսիք)՝ Փոխգրաւներու
հետ միասին՝ Սև ծովի ափերը քերելով Թրա-

կիս տնցած հաստատուած Հայերն են, ո-
րոնք Քրիստոսէ տասը դար յառաջ վերըս-
տին մտած են Ասիա, Բոսֆորի և Հիւլիս-
պոնտոսի նեղուցները կտրելով:

Ասիական հետաքննելի խնդիր մըն է,
որ պիտի լուծուի օր մը, երբ նորանոր
գիւտեր՝ նոր յայտնութիւններ բերեն մեզ,
ինչպէս՝ լիզուսարանական շեռակէտով՝ Թռ-
խաշեդեն, իսկ պատմական տեսակէտով՝
Խայաշան բերին:

Պէտք ենք ընդունիլ, որ, կ'ըսէ Ֆօր-
բէր, հնդեւրոպական լեզու խօսող Լուվիաց-
ոց եւրոպայէն Փոքր Ասիա կատարած ա-
ռաջին գաղթը՝ քրիստոնէական թուակա-
նէն 3000 տարի յառաջ — թերեւ 4000 ին —
տեղի ունեցած է:

Այս գաղթականները տարածուած են
Փոքր Ասիոյ արևմտեան և հարաւային մա-
սերուն վրայ: Հարաւէն՝ Արշաւա (= Կի-
լիկիա) հասած հաստատուած են նախ, իսկ
յետոյ գաղած են մինչև Կրետէ կղզին, ո-
րուն բնիկ լեզուն յունարէնը չէր, այլ
Լուվիերէնը:

Լուվիացոց երկրորդ և երրորդ ներ-
գաղթով՝ Փոքր Ասիոյ բարձրավանդակին
վրայ հաստատուած են Կանեշեանք, հիմ-
նելով հոն՝ սովորաբար ճիւղական կամ
օհանական կոչուած իսկապէս Կանեշեան
առաջին կայսրութիւնը, Ք.Ա. իրր 2300 ին:

Ուրեմն, ինչպիսիք (= Հայք) առա-
ջին անգամ Ասիա մտած են ո՛չ թէ Փոխ-
գիացոց հետ, ինչպէս կ'ընդունի Հերոդո-
տոս, այլ Լուվիացոց երկրորդ կամ թէ
երրորդ ներգաղթի ժամանակ, Կանեշեա-
ններու հետ, որոնց յարձակութիւններուն են-
թարկուած են յետոյ հարկատու դարձած
են անոնց, տեղի տալով բունի ոյժի առջև:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՅԱՆ

ԽՈՐՀԱՆՈՒՄԻ ԵՒ ԽՈՐՀ

Ով որ կ'ապրի անկասկած և, ինչպիսի
կ'ըսեն, ըստ բախի, կ'ապրի ինչպիսի
Բարոյական կեանքին մէջ, հաճոյ գգաւու հա-
մար, պիտի և նպասակ մը առաջարկել և հաս-
նիլ անոր:

(*) Journal Asiatique, 1931, Ապրիլ-Յունիս, երես 317: